

כלל יג

הקשבה ללשון חז"ל

לעיתים יש ביטויים בחז"ל שבמבט ראשון נפרש אותם באופן אחד, אך בהקשבה עדינה ובדיוק בלשונם, נוכל לשמוע דברים עמוקים שיתכן ורצו לרמוז לנו בלשונם הזהב

ביאור הכלל:

חכמינו זכרונם לברכה, כאשר אמרו את דבריהם, דייקו היטב בלשונם.

באופן טבעי, אנו נוטים לגשת מיד להבנה הפשוטה של הדברים, על פי התבניות שאנו רגילים לחשוב בהן, ולא תמיד מתייחסים ברצינות המספקת לחשיבות הדיוק בלשונם הזהב של חז"ל.

כבר בדברי התנאים והאמוראים עצמם, ניתן לראות כמה דקדקו בלשונם, להעביר את השמועה בלשון המדוייקת שקבלו מרבותיהם.

דוגמא לדבר, בדברי הגמרא בברכות, שמביאה את רחבא דפומבדיתא כדוגמא למי שדקדק מאד בהעברת השמועה כפי שקבלה מרבו.

אומרת הגמרא¹:

אמר רבי זירא נקוט דרבי חייא בר אבא בידך דדייק וגמר שמעתא מפומא דמרה שפיר כרחבא דפומבדיתא דאמר רחבא אמר רבי יהודה הר הבית סטיו כפול היה והיה סטיו לפניו מסטיו...

¹ ברכות לג:

ומפרש רש"י שם²:

"שהיה מדקדק בלשון רבו ואומר סטיו כפול היה ואף על פי שבלשון משנה קורוהו אצטבא, בפסחים ובסוכה על גב האצטבא, הוא דקדק בלשון רבו ולא אמר אצטבא כפולה היתה

כך מובא ב"ספר דרכי הגמרא" לרבי יצחק קנפנטון ז"ל³:

כלל גדול בעיון **שתדקדק הלשון היטב**, ותשתדל אם יש בו ייתור ללשון, או כפל ענין, ואם יש חדוש בענין ההוא או לאו, ותדקדק בכל שנוי לשון ושנוי דין או שנוי ענין שבין נושא לנושא, ודרשת וחקרת ושאלת היטב. ותשתדל להוציא כל הלשון בענין שכל מלה וכל חלק ממנו יורה על דבר חדש שלא היה מובן מכל הקודם, ותדע ותשכיל הדבר ההוא בשורש ובעצם, והגבלת אותו סביב בגבוליו בענין שתדע מהו הנושא ומהו משפטו:

האם הלשון "מיגור" באה לומר בדיוק אותו דבר כלשון "מה לי לשקר"?
האם הלשון "ספק ספיקא" באה לומר שיש כאן שני ספקות, או דבר נוסף?
האם הלשון "ממון המוטל בספק" משמעותה שאנחנו מסופקים לגבי השייכות הממונית של הדבר, או מעבר לכך?
הלשון "שלא תהא שמיעה גדולה מראיה" יכולה להיות שייכת לכל גדרי עדות באופן פשוט, ובכל זאת הובאה בחז"ל רק ביחס לעדות החודש, בה נאמר "כזה ראה וקדש".
האם יש דברים בגו?

לעיתים, דרך ההקשבה העדינה ללשון חז"ל, עשוי גם להפתח לנו פתח להבנה עמוקה יותר של פנימיות הדברים.

כבר הבאנו לעיל⁴ את דברי ר' חיים ויטאל בהקדמתו לשער ההקדמות:

...גם כל הקושיות שבתלמוד הנאמר עליהם תניא וה"ק חסורי מחסרא והכי קתני ותיק"ו כל אלו נראים בעינינו מעקשים יחזרו למישור ויראו איך הוכרח הלשון להאמר בלשון הזה החסר והמעוקש לסבת רמזי התורה הנסתרים ונרמזים בו.

ונסיים בדברים מדהימים שאומר בזה בספר "שומר אמונים הקדמון"⁵:

ודע כי אפילו בדברים שנאמרו בגמרא שנראין דברי מותר, ושלא בדקדוק, אין הדבר כן, אלא יש בהם פנימיות ורמז עצום, כגון הא דאיתא בבבא קמא דף ט"ל ב', "תנו רבנן שור חרש שוטה וקטן שנגחו, ר' יעקב משלם חצי נזק" ופריך "רבי יעקב מאי עבידתיה, אלא אימא ר' יעקב אומר משלם חצי נזק", עכ"ל. ומי שלא ידע הסוד שרמזו באמרם

² ד"ה "כרחבא"

³ פרק ראשון פסקה ג שם

⁴ בביאור הכלל של "חסורי מחסרא והכי קתני"

⁵ ב"הקדמה שניה" לפני ויכוח שני, בסוף ההצעה הראשונה שם

ר' יעקב משלם, יתמה ודאי ויאמר, דקארי לה מאי קארי לה, הלא התירוץ פשוט, כי איך יעלה על הדעת להבין דר' יעקב משלם חצי נזק?! אבל האמת הוא שכווננו להעירנו על סוד נסתר, ואין כאן מקום לדברים הללו. כלל העולה כי כל דברי רז"ל הם אמיתיים ומצודקים באין נפתל ואין עקש...

השיעורים הקשורים לכלל זה:

- ראש השנה כה. – "לא תהא שמיעה גדולה מראיה" – עמ' 152
 ראש השנה לב. – סדר "מלכויות זכרונות ושופרות" – עמ' 164
 סוכה יד. – סיכוך בנסרים – עמ' 244
 סוכה יד. – "למה נמשלה תפילתן של צדיקים כעתר?" – עמ' 257
 "מושג הספק במחלוקת הראשונים וספק ספיקא לקולא" – עמ' 306
 קידושין ו: – מתנה על מנת להחזיר בקידושין – עמ' 388
 מכות ב: – עדים זוממין קנס או ממוזן? – עמ' 492
- בבא קמא – "ממוזן המוטל בספק" – [מיטב הארץ]
 פסחים פרק עשירי – 4 כוסות⁶ – [מיטב הארץ]
 "מהות השביתה בשבת"⁷ – [ספר "משוש הארץ"]

⁶ עיין לשון רבא מול לשון רבינא שם
⁷ ע"ש בסוף השיעור בעניין לשון "יציאות" לעומת לשון "הוצאות".